

MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARNI ZAMONAVIY KASBLARGA QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISH

Abduqodirova Ozoda A'zam qizi

Toshkent viloyati pedagogik mahorat
markazi o'qituvchisi

abduqodirovaozoda96@gmail.com

+998 99 874 96 04

Annotatsiya: Maqolada Maktabgacha kata yoshdagi bolalarni zamonaviy kasblarga qiziqishlarini shakllantirishning dolzarbligi, maqsadi, yo'llari, natijalari aks ettirilgan.

Tayanch so'zlar: Kasblar, texnologiya, ekskursiya, ta'lim, qobiliyat, qiziqish, ilm-fan

Аннотация: В статье отражены актуальность, цель, пути и результаты формирования интереса детей старшего дошкольного возраста к современным профессиям.

Ключевые слова: Профессии, технология, экскурсия, образование, способности, интерес, наука.

Annotation: The article highlights the relevance, purpose, methods, and outcomes of developing interest in modern professions among older preschool children.

Keywords: Professions, technology, excursion, education, ability, interest, science.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yilgi parlamentga yo'llagan murojaatnomasida: "Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim" [1] deb, bu borada "o'g'il-qizlarimizni mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan zamonaviy kasb-hunarlariga o'rgatish, ularda tadbirkorlik ko'nikmalari va mehnatsevarlik fazilatlarini shakllantirish hamda tashabbuslarini ro'yobga chiqarish, ish va uy-joy bilan ta'minlashga" ahamiyat qaratishimiz kerakligi alohida ta'kidlab o'tildi. Shunga ko'ra, maktabgacha yoshdagi bolalarni kasblar dunyosi bilan, ayniqsa, zamonaviy kasblar bilan tanishtirish muhim ahamiyaga ega hisoblanadi. Bolalarning qiziqishlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda ularni kelajakda turli zamonaviy kasblarni tanlashga qiziqishlarini shakllantirish lozim.

Kasb – bu insonning mehnat faoliyati; doimiy mashg'ulot turi; muayyan ish turini malakali bajarishga imkon beradigan, bilim, mahorat, tajribani talab etadi. [2] Kasb – inson zarur bo'lgan, bo'sh vaqtida shug'ullanadigan, vatani uchun xizmat qiladigan ishdir. Hayotda kasblar shunchalik ko'pli, olimlarning ta'kidlashicha dunyoda 40 mingdan ortiq kasblar mavjud. [3]

Inson hamma biror kasbni egallashi uchun o'qishi va ta'lim olishi lozim. Kasbga qiziqishni biz eng avvalo yoshlikdan bolalarda ayniqsa, maktabgacha bo'lgan davrda shakllantirishimiz lozim. Buning uchun biz bolalarning qiziqishlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda ularni kelajakda turli zamonaviy kasblarni tanlashga qiziqishlarini shakllantirish lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni biz odatda quyidagi kasblar bilan doim tanishtirib kelganmiz: o't o'chiruvchi, oshpaz, tikuvchi, o'qituvchi, tarbiyachi, askar, shifokor, hamshira, uchuvchi, kosmonavt, quruvchi, haydovchi, sartarosh, sotuvchi, rassom, novvoy.

Ammo bugun ilm-fan, madaniyat, iqtisodiyot, axborot texnologiyalari jadal rivojlanmoqda hamda shunga yarasha yangidan yangi kasblar vujudga kelmoqda. Shunga muvofiq, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni zamonaviy yangi kasblar bilan tanishtirishni ta'lim-tarbiya jarayoniga kiritish lozim.

The Balance Careers jurnalining ish qidirish bo'yich amutaxassisi hamda CareerToolBelt.com asoschisi Alison Doyl bolalar eng ko'p orzu qiladigan 15 ta kasblarni sanab o'tgan.[4] Ya'ni bular quyidagilar:

1. Raqqos
2. Aktyor
3. Musiqachi
4. O'qituvchi
5. Kashfiyotchi olim
6. Professional atletchi
7. Qutqaruvchi
8. Detektiv
9. Yozuvchi
10. Politsiya ofitseri
11. Astronavt
12. Uchuvchi
13. Veterinar
14. Advokat
15. Shifokor

Bundan ko'rinib turibdiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarni biz quyidagi zamonaviy kasblar bilan tanishtirishimiz maqsadga muvofiq: dasturchi, dizayner, arxitektor, tarjimon, jurnalist, reportyor, aloqa operatori, menejer, styuardessa, kompozitor, fotograf, kashfiyotchi olim, milliy gvardiya, arxeolog, volontyor, advokat, sport ustasi, tadbirkor, marketolog.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarga zamonaviy kasblar bilan tanishtirishning asosiy maqsad, vazifalari:

- zamonaviy kasblar haqida aniq bilim va tushunchalar berish;
- zamonaviy kasblarga nisbatan qiziqish va xohishni uyg'otish;
- zamonaviy kasblarning jamiyat hayotida ahamiyatini bola ongiga singdirish;
- kattalar va o'z mehnatini qadrlash va hurmat qilishni tarbiyalash
- bolalari zamonaviy kasblarga qizishni shakllanitirish orqali kelajakda mamlakat rivojiga hissa qo'shadigan yosh avlodni tarbiyalash.

MTT da bolalarni kasblar bilan tanishtirish har xil tashkiliy yo'llar va metodlar orqali amalga oshiriladi.

Birinchi yo'l - ekskursiya, mashg'ulot, maqsadli sayrlar orqali. Bunda kuzatish, kino va diafilm, diapazitiv, teleeshittirish, badiiy adabiyot, ko'rgan va eshitgani to'g'risida suhbat, tarbiyachi va bolalarning hikoyalari, tarbiyachining hikoya va tushuntirishi, didaktik o'yinlar kabi turli-tuman metodlardan foydalaniladi.

Ikkinchi yo'l - mashg'ulot va mashg'ulotdan tashqari vaqtlarda. Bunda Gigiyenik va pedagogik jihatdan mumkin bo'lgan ishlarni (binoni tozalash, idish yuvish, yuvilgan kirlarni dazmollash va taxlash, bayram kiyimlarini tikish, bolalar bilan o'yin, mashg'ulot uchun kerakli materiallarni tayyorlash va boshqalar) bolalar oldida bajarish, kuzatish, ko'rsatib tushuntirish, suhbat,

tarbiyachining soʻzlab berishi va shunga oʻxshash materiallardan foydalaniladi. Kuzatishdan keyin bolalar bilan shunga oʻxshash mehnat turlarini tashkil etish maqsadga muvofiq boʻlar edi: kutubxonaga borib kelgandan keyin yirilgan kitoblarni yamash, modalar atelyesiga borib kelgandan keyin qoʻgʻirchoqqa kiyim tikish va hokazolar.

Uchinchi yoʻl - bolalarning kattalar bilan birgalikdag mehnatlari. Bolalarning kattalar bilan birgalikdagi mehnatlari har xil boʻlishi mumkin (xona oʻsimliklarini yuvish, polizda koʻchat yoki urugʻlarni ekish uchun joʻyaklar tayyorlash, binoning ichini tozalash va h.k.)

Xususan, bu borada T. A. Markova va V. G. Nechayevalar ekskursiyaga katta ahamiyat berganlar. Ular ekskursiyani maktabgacha yoshdagi bolalarning kasblar haqidagi gʻoyalarini shakllantirishning eng yaxshi usuli deb hisoblashgan. Kozlova esa bolalarning kasblar haqidagi tasavvurlarini shakllantirishda vizual usullarning rolini taʼkidladi: illyustratsiyalarni koʻrish, filmlar koʻrsatish, namuna koʻrsatish. U maktabgacha yoshdagi bolalarning kasblar haqidagi gʻoyalarini kengaytirishda bosqichma-bosqichlik tamoyiliga amal qildi. [5]

Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasblar dunyosi haqidagi gʻoyalarini shakllantirish boʻyicha ishlar umumiy didaktik tamoyillarga asoslanadi:

- qulaylik (bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda; materialni yoshga moslashtirish);

- tizimli va izchil (materialni oddiydan murakkabgacha doimiy yetkazib berish; oʻrganilgan qoidalar va meʼyorlarni tez-tez takrorlash);

- koʻrinish (fikrlashning oʻziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda);

- dinamizm (har xil turdagi faoliyatga integratsiyalashuv);

- farqlash (yosh va individual xususiyatlarni hisobga olgan holda).

- meʼyor va qoidalarni oʻzlashtirish uchun qulay sharoit yaratish.

Bolani kelajakdagi kasbini tanlashga jiddiy tayyorlash kerak. U ota-onasi yoki bobo-buvisi kimga ishlaganligini bilishi, uni turli kasblarning oʻziga xos jihatlari, ular insonga qoʻyadigan talablar bilan tanishtirishi, ulgʻayganida kim boʻlmoqchi ekanligi bilan qiziqishi kerak. Bola qanchalik koʻp maʼlumotni oʻzlashtirsa va qanchalik xilma-xil va boy boʻlsa, kelajakda uning hayotini belgilaydigan hal qiluvchi tanlovini amalga oshirish osonroq boʻladi.

Hozirgi kunda maktabgacha katta yoshdagi bolalarni zamonaviy kasblarga qiziqishni shakllantirishda eng samarali yoʻl bu ekskursiya hisoblanadi. Ekskursiya davomida bolalar oʻz koʻzlar bilan jonli obyektini, insonlar mehnatini, jarayonni kuzatadilar, bu borada kasb egalari bilan suhbatlashishlari, savollarga javob olishlari ham mumkin. Masalan, bolalarni aloqa kompaniyasiga ekskursiyaga olib borib, kompaniya binosi, uning ichki va tashqi koʻrinishi, u yerdagi ish jarayoni hamda aloqa operatorlarning mehnati bilan tanishishlari ham mumkin. Bundan tashqari, biz bolalarni atelyelarga, qurilish obyektlariga, televideniya, IT-maktablarga, fotostudiyalarga, ishlab chiqarish korxonalariga, muzeylarga, teatrlarga, sport klublariga turli kasblar bilan tanishtirish uchun ekskursiyalarga olib borishimiz mumkin.

Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida mashgʻulotlar jarayoniga milliy gvardiya xodimlari, dasturchi, styuardessa, davokat, fotograf, arxitektor, tadbirkor, tarjimon, reportyor, dizayner, olimlar, journalist kabi kasb egalari taklif qilishimiz va ular bilan suhbatlar tashkil etishimiz mumkin. Bunday mashgʻulotlarda bolalar kasb egalari oʻzlari haqida hikoyalarini eshitadilar, ularga savol bilan murojaat qiladilar, birgalikda suhbat olib boradilar.

Shu oʻrinda maktabgacha katta yoshdagi bolalarni kasblar bilan tanishtirishda ota-onalarni ham ushbu taʼlim jarayoniga jalb qilish ham yaxshi samara beradi. Aksar xorij davlatlarida

maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarda kasbga nisbatan qiziqishni shakllantirishda mashg'ulotlar jarayoniga bevosita ularning ota-onalari jalb qilinadi.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda kasbga qiziqishni shakllantirishda tarbiyachi har bir bolaning qiziqish va qobiliyatlarini hisobga olgan holda, ularni shu kasbga yo'naltirishlari lozim. Bolalarning kelajakda qanday inson bo'lishlari va qaysi kasbni egallashlari aynan maktabgacha yosh davrida yaqqol namoyon bo'ladi. Bizning maqsadimiz ham yurtimiz ravnaqiga hissa qo'shadigan barkamol avlodni tarbiyalab voyaga yetkazishdan iboratdir. Shu sababdan, maktabgacha yosh davridan bolalarni kasb tanlashga qiziqishni shakllantirish muhim hisoblanadi.

Shunday qilib, bolalarni erta kasbga yo'naltirishning asosiy maqsadi bolaning kasbiy dunyosiga hissiy munosabatini rivojlantirish, turli faoliyat va kasblarda o'zlarining kuchli va qobiliyatlarini namoyon qilish imkoniyatini berishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yilgi parlamentga yo'llagan murojaatnomasidan. 2022 yil
2. www.qomus.info.uz
3. <https://uz.wikipedia.org> Ochiq ensiklopediya
4. <https://www.thebalancecareers.com/top-kids-dream-jobs-2062280>
5. F.R.Qodirova, Sh.Q.Toshpo'latova, N.M.Qayumova, M.N.A'zamova. "Maktabgacha pedagogika" Darslik. Toshkent. 2019 yil
6. Королева, М.В. Формирование у старших дошкольников представлений о мире современных профессий / М.В. Королева. Текст: непосредственный // Молодой ученый. 2015. № 7 (87)